

HAȘDATE (GHERLA) – STUDIU DEMOGRAFIC

NICOLAE-DRAGOȘ KEREKES

Abstract:

In the present study we will analyze some statistical data regarding the village Hășdate (Gherla), Cluj county, from the 18th-20th centuries. Far from being an exhaustive study of the problem, it is intended to be an overview of the demographic evolution - ethnic and confessional through the view of some of the state or church statistical data of that period. The study aims to contribute to completing a gap in the history of the locality and a prelude to an extensive and complex monographic study.

Keywords: *Hășdate, Hesdáth, Hasdát, Szamoshesdát, population statistics, demographic, 18th-20th centuries*

În loc de prefață

De-a lungul vremii, în fiecare capăt de lume, au existat însemnări ale evenimentelor importante și consemnări ale întâmplărilor mai mult sau mai puțin de referință pentru respectivul areal geografic sau administrativ. Acolo unde numărul mențiunilor a fost mai mare s-au elaborat de-a lungul timpului studii particulare privind o anumită problemă sau lucrări mai generale care, prin adăugiri, dezvoltări și revizuirii ulterioare, s-au concretizat în adevărate monografii locale.

O lucrare particulară ce ne-a parvenit, prin amabilitatea autorului, a fost *Biserica Ortodoxă Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil din Hășdate – Gherla – 50 de ani - album fotografic*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2024, editat prin purtarea de grijă a părintelui Florin-Constantin Dobocan, paroh al acestei parohii și inspector eparhial financiar contabil al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului. Apărut în condiții grafice deosebite, volumul dedicat împlinirii a 50 de ani de la sfințirea Bisericii Ortodoxe din *Hășdate*, în anul 1974, marchează prin cuvinte și imagini realizările duhovnicești și

edilitare realizate în ultima jumătate de secol de preoții slujitori și comunitatea de credincioși. Demersul realizat de părintele Florin-Constantin izbutește să înscrie pe harta neuitării localitatea Hășdate, astăzi componentă a localității Gherla, județul Cluj. Puținele mențiuni despre localitatea Hășdate dinaintea sfințirii bisericii au fost mobilul care ne-a determinat la alcătuirea unui studiu, privitor la evoluția demografică a localității în ultimele secole, mai cu seamă în secolele XVIII-XXI.

Lipsa de studii, de date centralizate sau de mărturii publicate despre localitatea Hășdate și despre viața locuitorilor de aici de-a lungul vremii au făcut ca demersul nostru să fie unul anevoios. Departe de a fi unul exhaustiv, se dorește a fi unul în conformitate cu adevărul istoric, fapt pentru care am optat, cu prioritate, pentru datele istorice consemnate în surse credibile. Ca un prim pas al demersului nostru prezentul *studiu demografic* dedicat localității *Hășdate* se dorește a facilita înțelegerea vieții localității, iar pentru ușurința receptării acestuia, demersul nostru va fi unul cronologic cu explicații și remarci acolo unde este cazul, cu observații și relaționări, comparații, deducții și concluzii unde am considerat de cuviință.

Dorind să ne formăm o imagine concludentă asupra localității și vieții de aici, a dinamicii populației etnic și confesional am purces la întocmirea prezentului studiu demografic încercând să descifrăm structura demografică a localității Hășdate și evoluția acesteia.

Așezarea și denumirea localității

Localitatea *Hășdate* face astăzi parte din județul Cluj și este actualmente arondată administrativ municipiului Gherla, ca parte integrantă a acestuia.

Având cod siruta 55419, localitatea Hășdate se învecinează la vest cu localitatea Livada, la nord cu localitatea Băița, astăzi arondată tot municipiului Gherla, la est cu Municipiul Gherla, iar la sud cu localitatea Bonț și Silivaș, astăzi arondată tot municipiului Gherla.

Actuala vatră a localității este așezată în jurul străzii *Hășdății* care face accesul atât dinspre municipiul Gherla cât și dinspre localitatea Silivaș.

Suprafața întregului sat era pe la 1920 de 842 jugăre cadastrale și locuitorii trăiau în 63 de case¹.

În decursul vremii denumirea localității a variat de la denumirea *Hasdát*, *Hesdát* și *Szamoshesdát* la denumirea de astăzi *Hășdate*.

În statistica bisericească alcătuită în cursul anului 1733 localitatea purta denumirea de *Hesdát* și este menționată ca făcând parte din *Archi-*

¹ C. Martinovici, N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite* II. Dicționarul comunelor, Institutul de arte grafice „Ardealul”, Cluj, 1921, p. 124.

*Diaconatus Boncznyires*², iar în cadrul conscripției din 1750 este menționat satul *Hesdát* ca făcând parte din *Archi-Diaconatus Boneznyiresiensis Cottus Doboka interior*³, iar pe harta Iosefină a Comitatului Doboka și Szolnok Interior, secțiunea a 63-a a hărții este menționată localitatea *Hășdate* sub forma *Hesdát*⁴.

În statistica oficială din 1760-1762 privind populația românească din Ardeal regăsim menționată localitatea *Hesdát* (*Hășdatea*), care făcea parte din *Comitatu Dobocensi*⁵.

În șematismele bisericești regăsim localitatea *Hășdate* cu diferite denumiri, astfel în șematismul alcătuit în cursul anului 1835 localitatea era numită *Hasdát* și este menționată ca făcând parte din *Decanatus Dobocensis, Districtus Archi-Diaconalis Székiensis*⁶, iar în cel alcătuit în cursul anului 1842 localitatea era numită *Hesdát* și este menționată ca făcând parte din *Decanatus Dobocensis, Districtus Archi-Diaconalis Székiensis*⁷.

În recensămintele oficiale din a doua jumătate a secolului al XIX-lea regăsim localitatea *Hășdate*, astfel la anul 1850, denumirea localității era *Hesdát*, făcea parte din *Districtul militar Reteag (Rettegi Katonai Kerület), Circumscripția Reteag (Rettegi körzet), Cercul Mintiu Gherlii (Szamosújvárnémeti alkörzet)*⁸, la anul 1857, denumirea localității era *Hesdát*, făcea parte din *Cercul Dej (Dési kerület), Plasa Gherla (Szamosújvári járás)*⁹, la anul 1869, denumirea localității era *Hesdát*, făcea parte din *Comitatul Solnoc-Dăbâca (Szolnok-Doboka megye), Plasa Gherla (Szamosújvári*

² *Statistica românilor din Transilvania în 1733*, în „Transilvania organul Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”, anul XXIX, IX-X (11 decembrie 1898), p. 190.

³ *Conscriptio Parochiarum, Parochianorum, Parochorum, Ecclearum, Eccteorum, rerumque Ecctearum almae hujus Diecaesis Fogarasiensis instituta Ao. 1750 1-a Octobris* (Statistica românilor din Transilvania în anul 1750, făcută de vicarul episcopesc Petru Aron și publicată de Dr. Augustin Bunea, canonic metropolitan), în „Transilvania organul Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”, anul XXX, IX (noiembrie 1901), p. 273; *Statistica românilor din Transilvania în anul 1750, făcută de vicarul episcopesc Petru Aron și publicată de Dr. Augustin Bunea, canonic metropolitan*, Tipariul tipografiei archidieceșane, Sibiu, 1901, p. 37.

⁴ *Harta Marelui Principat al Transilvaniei, 1769-1773*, data accesării 20 iunie 2018, la https://ro.wikipedia.org/wiki/Fi%C8%99ier:Josephinische_Landaufnahme_pg072.jpg.

⁵ Dr. Virgil Ciobanu, *Statistica românilor din Ardeal făcută de administrația austriacă la anul 1760-1762 copiată din archiva de rășboiu din Viena*, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj”, III (1924-1925) (1926), p. 646.

⁶ *Schematismus venerabilis cleri Graeci ritus cahtolicorum Dioeceseos Fogarasiensis in Transilvania, pro anno a Christos nato MDCCCXXXV ab unione cum ecclesia romana CXXXVIII*, Typis Seminarii Dioecesanii, Blasii, 1835, p. 111.

⁷ *Schematismus venerabilis cleri Graeci ritus cahtolicorum Dioeceseos Fogarasiensis in Transilvania, pro anno a Christos nato MDCCCXLII ab unione cum ecclesia romana CXLV*, Typis Seminarii Dioecesanii, Blasii, 1842, p. 117.

⁸ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1850 Transilvania*, ediția a II-a revăzută, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2014, p. 519.

⁹ Traian Rotariu et al., *Recensământul din 1857 Transilvania*, ediția a II-a revăzută și adăugită, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Staff, Cluj-Napoca, 1997, p. 523.

járás)¹⁰, la anul 1880, denumirea localității era *Hesdát*, făcea parte din *Comitatul Solnoc-Dăbâca (Szolnok-Doboka megye)*, *Plasa Gherla (Szamos-Ujvári járás)*¹¹, iar în anul 1882 localitatea este amintită sub numele de *Hesdát (Hesidate)* și făcea parte din *Diocesi Szamosujváriensi, Districtus Szamosujváriensis in Comitatu Szolnok-Doboka*¹².

Pe la anul 1900, denumirea localității era *Hesdát* în limba maghiară și *Hășdatea* în limba română¹³, făcea parte din *Comitatul Solnoc-Dăbâca (Szolnok-Doboka vármegye)*, *Plasa Gherla (Szamosújvári járás)*¹⁴, la fel și în anul 1909¹⁵. În șematismul anului 1900 denumirea localității era *Hesdat (Hesdatea)* și făcea parte din *Diocesi Szamosujváriensi, Districtus Szamosujváriensis in Comitatu Szolnok-Doboka*¹⁶.

Pe la anul 1910, denumirea localității era *Szamoshesdát*, făcea parte din *Comitatul Solnoc-Dăbâca (Szolnok-Doboka vármegye)*, *Plasa Gherla (Szamosújvári járás)*¹⁷, la fel și în anul 1920¹⁸.

Pe la anul 1930, denumirea localității era *Hășdate*, făcea parte din *Județul Someș, Plasa Gherla*¹⁹, iar pe la anul 1941, denumirea localității era *Szamoshesdát*, făcea parte din *Comitatul Solnoc-Dăbâca (Szolnok-Doboka vármegye)*, *Plasa Gherla (Szamosújvári járás)*²⁰.

Localitatea *Hășdate* a fost vreme îndelungată comună rurală. Atât înainte²¹, cât și după reîntregirea României era situată în județul Solnoc-

¹⁰ Traian Rotariu, Cornelia Mureșan, Elemer Mezei, *Recensământul din 1869 Transilvania*, în *Studia Censualia Transilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2008, p. 369.

¹¹ Traian Rotariu, Cornelia Mureșan, Elemer Mezei, *Recensământul din 1880 Transilvania*, în *Studia Censualia Transilvanica*, Staff, Cluj-Napoca, 1997, p. 404.

¹² *Schematismus venerabilis cleri diocesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1882*, Typis typographiae dioecesanae, Szamosujvárini, 1882, pp. 25-26.

¹³ Silvestru Moldovan, Nicolau Togan, *Dicționarul numirilor de localități cu populațiunea română din Transilvania, Banat, Crișana și Maramurăș*, ediția a II-a, „Asociațiunii” [pentru literatura română și cultura poporului român], Sibiu, 1919, p. 87.

¹⁴ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1900 Transilvania*, în *Studia Censualia Transilvanica*, Staff, Cluj-Napoca, 1999, p. 661.

¹⁵ Silvestru Moldovan, Nicolau Togan, *Dicționarul numirilor de localități cu populațiunea română din Transilvania, Banat, Crișana și Maramurăș*, Sibiu, 1919, p. 87.

¹⁶ *Schematismus cleri diocesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christos nato MDCCCC*, Typis typographiae dioecesanae, Szamosujvárini, 1900, pp. 43-44.

¹⁷ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1900 Transilvania*, în *Studia Censualia Transilvanica*, Cluj-Napoca, 1999, p. 661.

¹⁸ C. Martinovici, N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite II*. Dicționarul comunelor, II. Dicționarul comunelor, Cluj, 1921, p. 124.

¹⁹ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1930 Transilvania*, în *Studia Censualia Transilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2011, p. 666; Dr. Sabin Manuilă, *Recensământul general al Populației României din 29 decembrie 1930 II*. Neam, limbă materie, religie, Institutul central de statistică, București, 1938, p. 418.

²⁰ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1941 Transilvania*, în *Studia Censualia Transilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002, p. 359.

²¹ C. Martinovici, N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite I*. Partea administrativă și judecătorească, Institutul de arte grafice „Ardealul”, Cluj, 1921, p. 42.

Dobâca, făcea parte din Plasa Gherla, iar secretariatul cercual era la Silvaș fiind la 2 km de gara Gherla²².

Evoluția demografică a localității Hășdate Secolul al XVIII-lea

Evoluția statistică demografică a localității Hășdate începe, la fel ca în cazul majorității localităților din Transilvania, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea când apar primele statistici ale populației românești din Transilvania.

1733

Primele statistici se refereau în special la situația numerică a populației românești din punct de vedere confesional, uniți și neuniți – ortodocși și pot fi împărțiți, în funcție de cine realizează statisticile în cauză, în statistici bisericești și statistice laice. Fiecare statistician beneficiază de prezumția de obiectivitate și de acuratețe a datelor.

Toate statisticile bisericești greco-catolice s-au născut din rațiuni materiale practice. Unirea cu Roma de la anul 1700 a credincioșilor ortodocși întemeia o nouă biserică cunoscută ca biserica Greco-Catolică sau unită cu Roma. Această unire aducea cu sine noi biserici anumite *promisiuni* și *privilegii materiale* pentru clerul unit. Nefiind îndeplinite condițiile materiale care erau de fapt *obiectul* unirii cu biserica Romei, clerul, *principalul* și *unicul* beneficiar al acestora, a început să fie nemulțumit și să constate că au fost înșelați. Doar una din părțile implicate în *tranzacție*, cea română, și-a îndeplinit obligațiile.

Datorită faptului că aceste privilegii și promisiuni nu s-au materializat nici după 30 de ani de la „unire” episcopul greco-catolic Inochentie Micu Klein voind să mai salveze ce a rămas din „unirea” cu Roma începe să petiționeze la împăratul Carol al VI-lea, astfel în perioada 1729-1732 trimite un număr de 8 petiții în această cauză, iar mai apoi până în anul 1740 numărul acestora va crește la 24, „toate ilustrând aceleași gravaminte și plângeri ale clerului și națiunei române, privitoare la realizarea privilegiilor și promisiunilor făcute Românilor cu ocasiunea unirii bisericești”²³.

Scopul elaborării acestor statistici era astfel bine definit: pentru a se ști câți preoți se pot scuti de sarcinile publice și cât pământ s-a dat sau ar putea

Localitatea se situa la 3 km de judecătoria Gherla de care aparținea, cf. *Ibidem*, p. 60.

²² Anuarul „Socec” al României Mari II. Provincia Ardealul 1924-1925, „Socec & co.” Soc. Anon., București, 1928, p. 704.

²³ *Statistica românilor din Transilvania în 1733* anul XXIX, anul XXIX, 11 decembrie 1898, pp. 169-170.

să se dea preoților și bisericilor unite în urma unirii cu Biserica Romei fapt pentru care primele statistici s-au făcut, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea de către Episcopia greco-catolică, una la 1733 de către episcopul Inochentie Micu Klein și una la 1750 de vicarul episcopesc unit Petru Aron.

Dacă „Comisiunea voia să fie bine informată asupra stărilor din toată biserica română”²⁴ din partea ierarhiei unite se dorea ca în cadrul acestei statistici să se arăte că numărul românilor care au îmbrățișat „unirea” este covârșitor de mare în comparație cu cei care au rămas „schismatici” (ortodocși) pentru beneficiile promise. Conscripția sumară cuprindea preoții uniți și neuniți, numărul familiilor și mențiunea de sat „valah” sau mixt.

În statistica bisericească alcătuită în cursul anului 1733 localitatea *Hășdate* este menționată ca făcând parte din *Archi-Diaconatus Boncznyires*. Numărul familiilor unite menționat în conscripție era de 24 și existau un preot unit: *Popa Iúón*²⁵. Tot aici este menționat faptul că localitatea *Hesdát* este *mixtă* și există o biserică și o casă parohială²⁶.

1750

În urma rezultatului conscripției din vremea lui Inochentie Micu Klein apare și reacția autorității de stat, astfel Împărătesei Maria Tereza nu i se pare verosimil rezultatul conscripției de la 1733 fapt pentru care, 10 ani mai târziu, la 9 septembrie 1743 printr-un decret limitează numărul preoților uniți care ar putea fi scutiți de sarcinile publice în funcție de mărimea localității, astfel: „dacă comuna era mare, se scutiau 3 preoți, în comună de mijloc 2 și în comună mică 1 preot” și „se hotărîse totodată, ca preoților uniți să se dea, fie din teritoriul comunal, fie din domeniile nobilitare porțiune canonică, adică agrii și fânețe, din a căror venite să pótă trăi. Era deci de lipsă să se conscrie din când în când, că ce porțiuni canonice căpătaseră preoții, și unde era de lipsă să li se mai dea? Tot prin decretul citat se hotărîse că, unde Românii nu aveau loc de biserică, să li se dea. Împrejurarea aceasta încă reclama conscrierea din timp în timp a pământurilor primite pentru clădiri bisericesci”²⁷, fapt ce l-a determinat pe vicarul episcopesc Petru Aron să alcătuiască o nouă conscripție. Acesta este contextul în care are loc o nouă conscripție la anul 1750.

²⁴ *Ibidem*, p. 170.

²⁵ *Ibidem*, p. 190.

²⁶ Costin Feneșan, *Izvoare de demografie istorică I. Secolul al XVIII-lea. Transilvania*, Direcția generală a arhivelor statului din Republica Socialistă România, București, 1986, p. 132.

²⁷ *Conscriptio Parochiarum, Parochianorum, Parochorum, Ecclearum, Ecctcorum, rerumque Ecctcarum almae hujus Diecaesis Fogarasiensis instituta Ao. 1750 1-a Octobris (Statistica românilor din Transilvania în anul 1750, făcută de vicarul episcopesc Petru Aron și publicată de Dr. Augustin Bunea, canonic metropolitan)* anul XXX, anul XXX, noiembrie 1901, p. 237.

În cadrul acestei conscripții este menționat satul *Hășdate* ca făcând parte din *Archi-Diaconatus Boneznyiresiensis Cottus Doboka interior*, avea 173 de suflete, avea o biserică, un preot căruia nu i se menționează numele și nu avea cântăreț, dar avea loc intravilan pentru casă parohială²⁸.

Spre deosebire de conscripția din anul 1733 în cadrul celei din 1750 populația este numărată după numărul de locuitori și nu după numărul de familii. Din compararea datelor celor două statistici din anul 1733 și 1750 observăm fie o mică creștere a populației, fie o medie mare a persoanelor care alcătuiau o familie, și anume de la 7,2 persoane pe o familie dacă numărul de familii ar fi rămas același.

Având în vedere scopul alcătuirii acestor statistici, acela de justificare a unui număr cât mai mare de români care îmbrățișaseră „unirea” cu Roma și implicit de dobândirea unor suprafețe de teren mai mari ca și sesiune pentru preot precum și de loc de biserică, în cazul în care nu exista, în cadrul conscripției din 1750 sunt adăugate rubrici privind existența sau nu a suprafețelor de teren din intravilan, precum și întinderea de teren extravilan pe categorii în arabil și fâneată, suprafețele fiind exprimate în „găleți de sămânță” la terenul arabil și în „care” de fân pentru fâneată.

Conscripțiile bisericesti din 1733 și 1750 privitoare la unele localități au fost alcătuite de către greco-catolici și în cadrul multor localități, cum este și cel al localității Hășdate, au arătat diferențe mari în datele lor în mai puțin de 20 de ani fapt pentru care au fost tratate cu circumspecție la curtea împăratească de la Viena, autoritatea de stat suspectând existența vizibilă a interesului de a fi relatată o populație mai mare care ar fi adus cu sine obținerea de privilegii și terenuri mai mari în conformitate cu decretul împărațesc din 1743, un avantaj pentru comunitățile unite și, în același timp, un dezavantaj clar curții împărătești.

În cadrul *Conscripției Fiscale* a Transilvaniei din anul 1750 găsim numeroase date și despre localitățile din Transilvania. La secțiunea descrierea localității unde ni se redă o scurtă imagine asupra stării terenurilor localității și asupra ocupațiilor locuitorilor ei, din nefericire, localitatea *Hășdate* nu este amintită.

1760-1762

Reamintim faptul că populația română care și-a păstrat credința ortodoxă neîmbrățișând unirea precum și preoții ortodocși care o păstoreau

²⁸ *Ibidem*, p. 273; *Statistica românilor din Transilvania în anul 1750, făcută de vicarul episcopesc Petru Aron și publicată de Dr. Augustin Bunea, canonic metropolitan, Sibiu, 1901*, p. 37; Costin Feneșan, *Canoanele Bisericii Ortodoxe I. Secolul al XVIII-lea. Transilvania, I. Secolul al XVIII-lea. Transilvania, București, 1986*, p. 289.

nu intrau între cei care urmau să primească privilegiile materiale de la stăpânirea lumească, motiv pentru care prin alcătuirea unei statistici oficiale s-a încercat obținerea cu *acuratețe* a datelor privind confesiunea populației românești din Transilvania recensate cu această ocazie. Dacă în alcătuirea conscripțiilor religioase scopul era de a „îngroșa” numărul credincioșilor pentru a crește posibilitatea primirii unor privilegii mai consistente, recensământul oficial avea în vedere aflarea realității pentru ca imperiul să nu ofere mai multe privilegii decât *promisese* în anul 1700 și pe care le *limitase* Împărăteasa Maria Tereza în 1743.

Datorită informațiilor contradictorii sosite la curtea împărătească de la Viena privitoare la situația confesională a românilor din Transilvania, are loc primul recensământ sau statistică *oficială* între anii 1760-1762. Pentru alcătuirea acestei statistici²⁹ au fost desemnați *Nicolae Adolf Baron de Buccow*, general de cavalerie și comandantul tuturor trupelor împărătești din Transilvania, *Baronul L. B. de Möringer*, consilier al tesauriatului și secretar al comisiunii și *Baronul Fr. L. Dietrich*, de asemenea consilier al tesauriatului cu „scopul vădit și mărturisit ca curtea din Viena să fie odată corect informată asupra numărului adevărat al Românilor și despre progresele Unirii”³⁰.

În această statistică oficială privind populația românească din Ardeal sunt menționate cu privire la localitatea *Hesdâth (Hășdatea)*, care făcea parte din *Comitatu Dobocensi*, următoarele date: există 3 preoți uniți, 49 familii unite, nici un preot ortodox și nici o familie ortodoxă, exista o biserică unită, dar nu exista o biserică ortodoxă. Tot aici este amintită existența a două case parohiale fără a se specifica cui aparțin și cine le folosește³¹.

1766

O altă statistică, de data aceasta bisericească, ortodoxă, denumită *Conscripția Mitropoliei*³² Ardealului din vremea lui Dionisie Novacovici,

²⁹ Această statistică se păstrează sub denumirea *Tabellæ Dismembrationis Templorum Unitorum et non Unitorum in Principatu Transilvaniæ existentium, ab aulica Comissione in Annis 1760, 1761 et 1762 successive elaborata et authentice extradata* în arhivele de război de la Viena la nr. 881 din Decembrie 1762 și a fost publicată integral de Dr. Virgil Ciobanu sub denumirea de *Statistica românilor din Ardeal făcută de administrația austriacă la anul 1760-1762 copiată din archiva de război din Viena*, în Dr. Virgil Ciobanu, *Statistica românilor din Ardeal făcută de administrația austriacă la anul 1760-1762 copiată din archiva de război din Viena*, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj”, III (1924-1925) (1926), pp. 623-699.

³⁰ Dr. Virgil Ciobanu, *Statistica de război 1760-1762* III (1924-1925), III (1924-1925), 1926, p. 617.

³¹ *Ibidem*, p. 646; Costin Feneșan, *Izvoare de demografie istorică*, vol. I. Secolul al XVIII-lea. Transilvania, București, 1986, p. 334.

³² *Conscripția* este tipărită ca anexă cu titlu *Conscriptia Eparhii Legii Grecești Neunite în Ardeal la anul 1766* la studiul Prof. Keith Hitchins, Prof. Ioan N. Beju, *Statistica românilor ortodocși din Transilvania din anul 1766*, în „Mitropolia Ardealului”, an XXII, 7-9 (1977), pp. 505-550.

la 1766, localitatea *Hășdate*, deși arondată în Protopopiatul *Sînpetru* din varmeghia *Dăbâca*, ca și în conscripția clerului ortodox, nu figurează, fie dintr-o eroare, fie din faptul că persoanele ar fi putut fi socotite la o localitate apropiată³³.

1767

O mențiune despre un preot ortodox este în Conscripția clerului ortodox, la secțiunea XIV. *Archidiaconatus St. Petrensis in Cottu Dobocensi* unde îl întâlnim pe Ioan Popeni născut în *Hășdate* preot neîntărit în *Hășdate*³⁴.

Din statisticele anului 1767, publicate în „... *Virtuti decreti tollerantiae beneficia clero Graeci restituenda* ...” *Biserica românească din Transilvania în izvoarele statistice ale anului 1767*, observăm evoluția populației din *Hășdate*. Astfel pentru localitatea în cauză, *Hășdate*, arondată la Eparhia *Miluanului*, Varmeghia *Dăbâcii* este menționată 1 Biserică, este menționat 1 preot fungeș pe nume *P. Gligor*, nu se știe numele arhiereului care l-a hirotonit, dar se menționează că a fost blogoslovit de arhiereul Inochentie. Populația unită era la 1761 alcătuită din 25 gazde și număra un total de 108 de suflete, iar în 1767 se observă o meținere a acesteia ajungând să numere tot 25 gazde și 109 de suflete, cu unul mai mult ca în 1761. Populația neunită este consemnată în conscripție doar pentru anul 1767 în ceea ce privește localitatea *Hășdate* nu este consemnat numărul³⁵.

Tot din anul 1767 avem o conscripție a clerului și credincioșilor uniți din Episcopia Făgărașului, cu amintirea numărului de neuniți, conscripție care reunește datele de la protopopi. La localitatea *Hășdate* avem amintiți din nou 1 Biserică, 1 preot unit pe nume *P. Gligor*, nu se știe numele arhiereului care l-a hirotonit, dar se menționează că a fost blogoslovit de arhiereul Clain. Populația unită era la 1767 alcătuită din 25 gazde și 109 de suflete, iar cea neunită nu este consemnată ca și în cea a Protopopului Toader, însă această conscripție cuprinde și date despre averea bisericească, astfel este amintit 2 fundușuri din lontru. Tot venitul bisericesc, scoțând osteneneala

³³ *Ibidem*, p. 526; Costin Feneșan, *Izvoare de demografie istorică*, vol. I. Secolul al XVIII-lea. Transilvania, București, 1986, p. 388.

³⁴ Prof. Keith Hitchins, Prof. Ioan N. Beju, *Conscripția clerului ortodox din Transilvania din 1767*, în „Mitropolia Ardealului”, an XXIX, 7-8 (1984), p. 550.

³⁵ Toader [Meheși] Protopop, *Însămnarea locurilor, bisericilor, mănăstirilor, școalelor, preoților, poporeanilor uniți din 1761, și din 1767 uniți și neuniți, preoților scutiți și dăjdători [XII. 31 mai 1767]*, în Daniel Dumitran, Ana Dumitran, Florean-Adrian Laslo (ed.), „... virtuti decreti tollerantiae beneficia clero Graeci restituenda...” . *Biserica românească din Transilvania în izvoarele statistice ale anului 1767*, Cuvânt înainte și studiu introductiv Daniel Dumitran, indice Ana Dumitran, Altip, Alba Iulia, 2009, p. 65.

și cheltuiala, face 18 de florinți și se recomandă ca venitul să fie întregit cu 20 pământuri de găleată roditoare și 20 rături de cară³⁶.

Este important de menționat nota că popilor neuniți li s-au dat 2 căși pentru casă popească și o găleată pentru chivernisirea lor³⁷. Această menționare a faptului că pentru neuniți s-au dat 2 căși pentru casă popească ne arată cu certitudine existența comunității ortodoxe, neunite, din Hășdate, precum și importanța ei ca dimensiune mai mare decât cea unită care avea doar 1 preot.

În conscripția rezumativă transmisă Guberniului Principatelor de episcopul greco-catolic Atanasie Rednic la 11 noiembrie 1767 pentru localitatea Hășdate este amintit un preot³⁸.

Dintre statisticile și conscripțiile secolului al XVIII-lea, cele oficiale, cele greco-catolice și cele ortodoxe, doar ultimele sunt lipsite de substratul economico-politic. Celelalte sunt născute și folosite în scop economic și patrimonial, relația care guverna relația dintre stăpânirea lumească și cea confesional greco-catolică a vremii.

Între anii 1780-1850, nu avem date statistice privind populația din Hășdate nici etnic și nici confesional.

Secolul al XIX-lea

Începând cu cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, statisticile oficiale se extind și asupra populației de altă naționalitate decât cea română, astfel că ele cuprind pentru localitatea *Hășdate* populația majoritară română și alte minorități precum maghiarii, germani, izraeliții sau țigani, iar în ceea ce privește starea confesională a ortodocșilor și uniților, li se adaugă romano-catolicii, armeano-catolicii, reformații, unitarienii și izraeliții.

În demersul nostru vom aminti cronologic, pe lângă mențiunile din statisticile oficiale și pe cele din șematismele bisericesti la care am avut acces.

1829

O primă mențiune din secolul al XIX-lea o găsim în anul 1829 când denumirea localității era *Hesdát*, în limba maghiară, și *Hesdatye*, în limba

³⁶ *** , *Conscriptio Ecclesiae Fogarasiensis de anno 1767 [XXVIII. 3-30 septembrie 1767]*, în Daniel Dumitran, Ana Dumitran, Florean-Adrian Laslo (ed.), „..... virtuti decreti tollerantiae beneficia clero Graeci restituenda...”. Biserica românească din Transilvania în izvoarele statistice ale anului 1767”, Cuvânt înainte și studiu introductiv Daniel Dumitran, indice Ana Dumitran, Altip, Alba Iulia, 2009, pp. 150-151.

³⁷ *Ibidem*, p. 151.

³⁸ *** , *Districtus Terrae Fogaras [XXX. 11 noiembrie 1767]*, în Daniel Dumitran, Ana Dumitran, Florean-Adrian Laslo (ed.), „..... virtuti decreti tollerantiae beneficia clero Graeci restituenda...”. Biserica românească din Transilvania în izvoarele statistice ale anului 1767”, Cuvânt înainte și studiu introductiv Daniel Dumitran, indice Ana Dumitran, Altip, Alba Iulia, 2009, p. 235.

română, făcea parte din Comitatul Dăbâca și reședința unității administrative de care aparținea era la Bonțida. Localitatea avea ca populație un număr de 200 de persoane, era *sat* și avea o biserică greco-catolică³⁹.

1835

În șematismul alcătuit în cursul anului 1835 localitatea *Hășdate* este menționată ca făcând parte din *Decanatus Dobocensis, Districtus Archi-Diaconalis Székiensis*. Numărul credincioșilor uniți în parohie menționat în șematism era de 230⁴⁰.

1842

În șematismul alcătuit în cursul anului 1842 localitatea făcea parte din același *Decanatus Dobocensis, Districtus Archi-Diaconalis Székiensis*. Numărul credincioșilor uniți în parohie menționat în șematism era de data aceasta de 250 de persoane⁴¹.

1850

Recensământul oficial alcătuit în anul 1850 ne furnizează date privind numărul populației, împărțirea acesteia pe etnii și confesiuni, precum și repartizarea lor pe sexe: bărbați și femei și după starea civilă: căsătoriți, necăsătoriți și văduvi, precum și o mențiune privitoare la bărbații incorcorabili, cei cu vârsta între 17 și 26 de ani. Tot aici găsim și numărul de case și locuințe, precum și numărul de animale mari: cai și bovine.

În momentul efectuării recensământului localitatea era *sat* și erau în ea 226 persoane, erau 6 străini în localitate și 3 persoane din populația de drept erau plecate din localitate. Populația de drept era alcătuită din 109 *bărbați* și 117 *de femei*, astfel erau 42 bărbați căsătoriți și 42 femei căsătorite, 65 de bărbați necăsătoriți și 2 bărbați văduvi, iar dintre femei 57 erau necăsătorite și 18 erau văduve. Numărul bărbaților redați ca incorporabili, adică cu vârsta între 17 și 26 de ani se ridica la 24. La această dată erau 43

³⁹ Bogdan Crăciun, Ioan Bolovan, *Consignatio statistico topographica singulorum in Magno Principatu Transylvaniae : (Transilvania la 1829-1831)*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003, p. 42.

⁴⁰ *Schematismus venerabilis cleri Graeci ritus cahtolicorum Dioeceseos Fogarasiensis in Transilvania, pro anno a Christos nato MDCCCXXXV ab unione cum ecclesia romana CXXXVIII*, Blasii, 1835, p. 111.

⁴¹ *Schematismus venerabilis cleri Graeci ritus cahtolicorum Dioeceseos Fogarasiensis in Transilvania, pro anno a Christos nato MDCCCLII ab unione cum ecclesia romana CXLV*, Blasii, 1842, p. 117.

case, 57 de locuințe⁴². Populația de drept era 226 de persoane și era alcătuită etnic (după naționalitate) din 226 români, fără să existe maghiari, secui, sași, germani, țigani, armeni evrei sau alte naționalități, iar confesional (după religie) toate cele 226 erau greco-catolici, fără să existe ortodocși, romano-catolici, reformați, evanghelici, unitarieni sau izraeliți și dețineau 2 cai și 176 bovine⁴³.

1857

Recensământul alcătuit în anul 1857 ne furnizează date privind numărul populației, împărțirea acesteia pe confesiuni (nu și pe etnii), precum și repartizarea lor pe sexe: bărbați și femei. Tot aici găsim și numărul de case și locuințe, o împărțire a populației pe categorii de vârstă și după ocupație.

În momentul efectuării recensământului localitatea *Hășdate* era *sat* și erau 55 de case, 61 de locuințe, în localitate se aflau 282 persoane, dintre care 5 străini și 277 localnici, iar 21 persoane din populația localnică erau plecare din localitate. Populația localnică era alcătuită din 133 *bărbați* și 144 *de femei*, la care se adăugau cei 14 bărbați și cele 7 femei care erau plecați din localitate, astfel populația localnică era 298 deci 147 bărbați și 151 femei⁴⁴.

Populația era împărțită după religie (confesional) în 294 greco-catolici, 4 romano-catolici, nu erau alte religii în afară de acestea⁴⁵.

După starea civilă populația era împărțită în 90 bărbați necăsătoriți, 54 bărbați căsătoriți, 3 bărbați văduvi, 78 femei necăsătorite, 54 femei căsătorite și 19 văduve⁴⁶.

După vârstă populația localității *Hășdate* era următoarea: între 0-5 ani erau 31 de băieți și 22 de fete, între 6-13 ani erau 26 de băieți și 28 de fete, între 14-23 ani erau 25 de băieți și 30 de fete, între 24-39 ani erau 38 de bărbați și 45 de femei, între 40-59 de ani erau 23 de bărbați și 21 de femei și peste 60 de ani doar câte 4 bărbați și 5 femei⁴⁷.

O citire atentă a datelor statistice potrivit populației după vârstă ne descoperă o localitate cu majoritatea membrilor ei sub vârsta de 13 de ani 107 de persoane (35,91%) deci tânără și cu o medie de vârstă scăzută, cu o populație majoritară între 14 și 59 de ani, anume 182 de persoane (61,07%), deoarece doar 9 persoane (3,02%) depășiseră vârsta de 60 de ani.

⁴² Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1850 Transilvania*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Cluj-Napoca, 2014, pp. 142-143.

⁴³ *Ibidem*, pp. 144-145.

⁴⁴ Traian Rotariu et al., *Recensământul din 1857 Transilvania*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Cluj-Napoca, 1997, p. 148.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 149.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 150.

O rubrică aparte este împărțirea persoanelor recensate după ocupație. Aici avem următoarele date: 3 funcționari, 32 proprietari de pământ, 1 industriaș 7 în categoria „alte slugi”, 7 zilieri, 40 de persoane în categoria „alți bărbați sub 14 ani” și 208 femei și copii peste 14 ani. Nu existau nici un preot, militar în termen, artist, avocat, notar, personal sanitar, rentier, comerciant, marinar sau pescar, precum nici muncitori necalificați în agricultură, industrie sau comerț, ocupații de asemenea recensate separat⁴⁸.

1869

Recensământul alcătuit în anul 1869 ne furnizează date privind numărul populației, împărțirea acesteia pe confesiuni și după sexe, tot aici găsim și numărul de case.

În momentul efectuării recensământului erau în localitatea Hășdate 58 de case, 69 de familii, în care locuiau 344 de persoane din care 174 bărbați și 170 femei⁴⁹, deci o medie de 4,98 persoane pe familie și o medie de 5,93 persoane pe casă. După religie sunt menționate 333 persoane greco-catolici, 4 armean-catolici și 7 izraeliți⁵⁰.

1880

Recensământul alcătuit în anul 1880 ne furnizează date privind numărul populației, împărțirea acesteia pe confesiuni și după limba maternă. Tot aici găsim și numărul de case, starea alfabetizării.

În momentul efectuării recensământului erau în localitatea Hășdate 55 de case în care locuiau 244 de persoane⁵¹. Populația era împărțită după religie (confesional) în 0 ortodocși, 231 greco-catolici, 1 romano-catolici, 3 reformati, 4 unitarieni și 5 izraeliți și după limba maternă (etnic) erau 221 români, 3 maghiari, 9 germani și 11 cu limba maternă necunoscută, iar numărul persoanelor alfabetizate era de 26⁵².

1882

În cadrul șematismului din anul 1882 populația localității Hășdate (*Hesdát / Hesidate*) însuma 326 de locuitori împărțiți confesional în 320

⁴⁸ *Ibidem*, p. 151.

⁴⁹ Traian Rotariu, Cornelia Mureșan, Elemer Mezei, *Recensământul din 1869 Transilvania*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Cluj-Napoca, 2008, p. 130.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 131.

⁵¹ Traian Rotariu, Cornelia Mureșan, Elemer Mezei, *Recensământul din 1880 Transilvania*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Cluj-Napoca, 1997, p. 134.

⁵² *Ibidem*, p. 135.

greco-catolici și 6 iudaici⁵³. Tot aici este amintită variația populației localității astfel sunt menționate 29 de nașteri, 22 de morți și 3 căsătorii⁵⁴.

1890

Recensământul alcătuit în anul 1890 ne furnizează date privind numărul populației, împărțirea acesteia pe confesiuni și după limba maternă precum și existența sau lipsa în anul 1893 a ȝiganilor în localitate⁵⁵. Aici aflăm că în *Hășdate* erau 52 de case locuite și că suprafața satului era de 848 de iugăre de teren.

După limba maternă populația civilă prezentă era la 1890 în număr de 273, din care 263 români, 3 maghiari, 5 germani și 2 de alte limbi în afară de slovacă, ruteană, croată sau sârbă și nu existau ȝigani în 1893⁵⁶.

Din punct de vedere confesional (după religie) situația era următoarea: 1 ortodocși, 267 greco-catolici, 3 romano-catolici, 2 reformați, fără a fi menționați armeano-catolici, armeano-ortodocși, evanghelici, unitarieni, alte religii creștine, izraeliți sau alte religii necreștine evidențiate separate în cadrul recensământului⁵⁷.

1894

În cadrul șematismului din anul 1894 populația localității *Hășdate* (*Hesdat* / *Hesidate*) însuma 256 de locuitori împărțiți confesional în 249 greco-catolici și 7 iudaici⁵⁸. Tot aici este amintită variația populației localității astfel sunt menționate 48 de nașteri, 22 de morți⁵⁹.

1898

Un alt șematismu din anul 1898 menționează că populația localității *Hășdate* (*Hesdat* / *Hesdatea*) însuma 287 de locuitori împărțiți confesional în 279 greco-catolici, 5 de Confesio Helvetica și 3 iudaici⁶⁰. Tot aici este

⁵³ *Schematismus venerabilis cleri diocesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1882*, Szamosujvárini, 1882, pp. 25-26.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1890 și Recensământul ȝiganilor din 1893 Transilvania*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2009, pp. 148-149.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 148.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 149.

⁵⁸ *Schematismus venerabilis cleri diocesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1894*, Typis typographiae dioecesanæ, Szamosujvárini, 1894, p. 26.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 25.

⁶⁰ *Schematismus cleri diocesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1898*, Typis typographiae dioecesanæ, Szamosujvárini, 1898, p. 28.

amintită variația populației localității astfel sunt menționate 28 de nașteri, 13 de morți⁶¹.

Secolul al XX-lea **1900**

Recensământul alcătuit în anul 1900 ne furnizează date privind numărul populației, împărțirea acesteia după limba maternă și după religie, precum și repartizarea lor pe sexe: bărbați și femei dar și o împărțire a populației pe categorii de vârstă și nivelul de școlarizare, precum și diferențierea între populația civilă și cea militară. Tot aici găsim și numărul de case și locuințe și în plus materialul din care erau construiți pereții și acoperișurile caselor.

În momentul efectuării recensământului localitatea era sat, se întindea pe o suprafață de 849 de iugăre, erau 63 de case, iar în localitate se aflau 307 persoane din care 8 plecați și 1 străin, toți cei 307 erau civili și *nu exista* populație militară⁶². După limba maternă erau 281 români, 15 maghiari, 9 germani și 2 de altă limbă afară de slovacă, ruteană, croată sau sârbă care sunt evidențiate în cadrul recensământului, iar după religie situația era următoarea: 4 ortodocși, 277 greco-catolici, 2 romano-catolic, 13 reformați și 11 izraeliți⁶³. Din întreaga populație știau scrie și citi doar 34 persoane și știau ungurește 56 persoane⁶⁴ ceea ce arată faptul pe lângă populația maghiară încă 41 de persoane știau ungurește.

După vârstă, populația localității Hășdate era următoarea: între 0-5 ani erau 48 de persoane, între 6-11 ani erau 44 de persoane, între 12-14 ani erau 20 de persoane, între 15-19 ani 38 de persoane, între 20-39 ani erau 75 de persoane, între 40-59 ani erau 62 de persoane și cu vârsta mai mare de 60 de ani erau 20 de persoane⁶⁵. O citire atentă a datelor statistice potrivit populației după vârstă ne descoperă o localitate cu majoritatea membrilor ei sub vârsta de 20 de ani 150 de persoane (48,86%) deci tânără dacă luăm ca vârstă până la 40 de ani avem 225 persoane (73,29%) dar cu o medie de vârstă scăzută, deoarece doar 20 persoane (6,51%) depășiseră vârsta de 60 de ani.

⁶¹ *Ibidem*, p. 27.

⁶² Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1900 Transilvania*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Cluj-Napoca, 1999, p. 254. În *Dicționarul numirilor de localități cu poporațiunea română din Transilvania, Banat, Crișana și Maramurăș* apărut în 1909 și reeditat în 1921 găsim informația conform căreia localitatea Hășdate avea 307 locuitori din care români 281, cf. Silvestru Moldovan, Nicolau Togan, *Dicționarul numirilor de localități cu poporațiunea română din Transilvania, Banat, Crișana și Maramurăș*, Sibiu, 1919, p. 87.

⁶³ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1900 Transilvania*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Cluj-Napoca, 1999, p. 255.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 256.

⁶⁵ *Ibidem*.

Pe sexe, populația era alcătuită din 161 bărbați și 146 femei, iar după starea civilă erau 165 necăsătoriți, 118 căsătoriți, 23 văduvi și un divorțat⁶⁶.

O rubrică aparte este dedicată materialelor din care erau confecționate locuințele: pentru pereți sunt luate în calcul patru categorii: piatra sau cărămida, piatră și pământ, chirpici sau pământ și lemn sau altceva, iar pentru acoperiș trei categorii: țiglă, șindrilă și trestie sau paie. Pentru localitatea Hășdate, din cele 63 de case recensate 31 aveau pereții din cărămidă, 1 era de piatră și pământ, 14 era din chirpici sau pământ, iar celelalte 17 din lemn sau altceva, în timp ce 1 era acoperită cu țiglă, 18 erau acoperite cu șindrilă și restul de 44 cu trestie sau paie⁶⁷.

Observăm aici interesul autorității recensatoare asupra ratei de școlarizare, asupra divorțialității și asupra stării materiale a persoanelor recensate, deoarece materialele din care erau construite locuințele, atât pereții lor cât și acoperișul fac o radiografie extinsă asupra stării materiale a locuitorilor, și puteau observa după calitatea acestora cu ușurință câte familii erau mai înstărite și câte mai sărace, precum și ponderea acestora în raport cu toate locuințele din localitate. Din rezultatul final observăm că 50,79% din case păreau mai diferită decât celelalte în ceea ce privește pereții și doar 30,16% în ceea ce privește acoperișul. Deducem că aproximativ 50,79% erau înstăriți sau medii, având casele confecționate din piatră sau cărămidă, și din aceștia 30,16% erau mai înstăriți având acoperișul acestora din șindrilă. În ansamblu ei, locuitorii erau 30,16% înstăriți, iar restul de 69,84% erau de condiție materială slabă sau medie.

Tot din anul 1900 mai avem recensate și ocupațiile locuitorilor Transilvaniei. În ceea ce privește localitatea Hășdate din totalul de 307 de persoane doar 184 erau ocupate, restul de 123 erau întreținute. Pe ramurile economiei, din cele 184 persoane, 177 lucrau în agricultură și horticoltură, 3 în comerț și credit, 1 în transporturi, și 3 erau servitori casnici. Nu sunt menționate persoane care activau în alte ramuri ale economiei primare, în exploatare minieră și siderurgie, în industrie, în serviciul public și liberi profesioniști, în armată sau zilieri⁶⁸.

La secțiunea agricultura și horticoltura găsim menționați 155 de bărbați din care 104 ocupați și 51 întreținuți și 138 de femei din care 73 ocupate și 65 întreținute. În ceea ce privește proprietatea nu sunt menționați proprietari cu mai mult de 100 de iugăre și arendași pentru o suprafață mai mare

⁶⁶ *Ibidem*, p. 257.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1900. Transilvania II. Populația după ocupații*, în *Studia Censualia Transilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, p. 258.

de 100 de iugăre, 8 sunt de mici proprietari sau arendași și 18 mici proprietari zilieri, 11 lucrători în parte și 36 membri de familie ajutător, nu erau crescători de animale, horticultori sau funcționari și erau 36 de servitori. Dintre muncitori 4 erau sub 16 ani și 68 muncitori peste 16 ani⁶⁹.

La secțiunea industria propriu-zisă avem ocupate 3 persoane, dintre care 1 bărbat și 2 femei, toți în industria propriu-zisă și nici unul în industria casnică și populară sau în industria nomadă, din cei din industria propriu-zisă unul este independent și 2 membri de familie ajutători și nici unul funcționar, maistru, muncitor calificat, calfă, ucenic sau slugă⁷⁰.

La secțiunea industria propriu-zisă avem detaliate și ocupațiile recensate astfel toate cele trei persoane aveau ocupație din domeniul hotelier, alimentație publică și nu este menționată nici o persoană în categoria fierar, lăcătuș, cărămidar, olar, cherestegiu, tâmplar, pielar, tăbăcar, tocător, textilist, pantofar, cizmar, morar, brutar zidar, dulgher sau alte ocupații. Totodată sunt menționate 4 persoane cu activitate în industria secundară⁷¹.

În cadrul șematismului tipărit în anul 1900 aflăm că localitatea *Hășdate* (*Hesdat* (*Hesdatea*)) era în *Districtus Szamosujváriensis*, *Comitatu Szolnok-Doboka* și avea un total de 245 de persoane din care 237 greco-catolici, 2 ortodocși, 3 de Confesio Helvetica și 3 iudaici⁷².

Între cele două mențiuni privind anul 1900, cea civilă și cea religioasă se observă o diferență de 62 persoane și, implicit, o diferență considerabilă în ceea ce privește repartizarea confesională.

1903

În șematismul din anul 1903 *Hășdate* aparținea de *Diocesi Szamosujváriensis*, *Districtus Szamosujváriensis in Comitatu Szolnok-Doboka* sunt menționate 277 persoane, din care 257 greco-catolici, 3 romano-catolici, 7 de Confesio Helvetica și 10 iudaici⁷³.

1906

În șematismul din anul 1906 localitatea făcea parte din *Diocesi Szamosujváriensis*, *Districtus Szamosujváriensis in Comitatu Szolnok-Doboka*

⁶⁹ *Ibidem*, p. 259.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 260.

⁷¹ *Ibidem*, p. 261.

⁷² *Schematismus cleri diocesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christos nato MDCCCC*, Szamosujvárini, 1900, pp. 43-44.

⁷³ *Schematismus cleri diocesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christos nato MDCCCCIII. Ab erectione diocesis L*, Typis typographiae dioecesanæ, Szamosujvárini, 1903, p. 29.

sunt menționate 379 persoane, din care 365 greco-catolici, 3 romano-catolici, 7 de Confesio Helvetica și 2 iudaici⁷⁴.

Menționările din șematismele greco-catolice par ireale. Dacă ar putea fi rezonabil o creștere cu 20 de persoane între 1900 și 1903, creșterea în următorii 3 ani pare de neînchipuit, 108 persoane și imediat descreșterea cu 98 de persoane în următorii 4 ani.

1910

Recensământul din anul 1910 este unul dintre cele mai complexe, și urmează îndeaproape rubricatura celui din 1900, astfel găsim informații privind numărul total al populației localnice împărțită ca cetățeni străini sau plecați, ca populație civilă sau militară, apoi avem împărțirea după limba maternă și după religie, după gradul alfabetizării în care sunt menționate persoanele care știu să scrie și să citească și câți știu limba maghiară, avem apoi o împărțire după vârstă, după sexe și după starea civilă. Alături de numărul de case este trecut și suprafața localității și sunt incluse detalii despre materialele din care sunt construite casele și din ce este confecționat acoperișul acestora.

În ceea ce privește localitatea Hășdate în momentul recensământului este menționat un număr total al populației localnice de 296⁷⁵. Din aceștia nici unul nu era cetățean străin și nici unul nu este consemnat la rubrica persoane plecate, toți cei 296 făceau parte din populația civilă și nu sunt menționați militari⁷⁶. Populația era împărțită după limba maternă (etnic), după cum urmează: 263 români, 24 maghiari și 9 germani fără populație de alte limbi ca de exemplu slovacă, ruteană, croată sau sârbă care au fost evidențiate în cadrul recensământului. După religie (confesional) situația era următoarea: 0 ortodocși, 267 greco-catolici, 1 romano-catolici, 19 reformați și 9 izraeliți⁷⁷. Întinderea localității era în suprafață de 842 jugăre și numărul caselor era 61⁷⁸.

La gradul alfabetizării locuitorilor erau trecute 38 de persoane care știau să scrie și să citească și 57 de persoane care știu ungurește, fără a se speci-

⁷⁴ *Schematismus venerabilis cleri diocesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christos nato MDCCCCVI*, Typis typographiae dioecesanæ, Szamosujvárini, 1906, p. 27.

⁷⁵ Numărul este reconfirmat în C. Martinovici, N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite* II. Dicționarul comunelor, II. Dicționarul comunelor, Cluj, 1921, p. 124; Dr. Sabîn Manuilă, *Recensământul general al Populației României din 29 decembrie 1930* I. Sex, stare civilă, grupe de vârstă, gospodării, infirmități, populația flotantă, Institutul central de statistică, București, 1938, p. 734.

⁷⁶ Traian Rotariu, Cornelia Mureșan, Elemer Mezei, *Recensământul din 1910 Transilvania*, în *Studia Censualia Transilvanica*, Staff, Cluj-Napoca, 1999, p. 240.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 241.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 240.

fica nivelul la care știu aceștia. Pe categorii de vârstă erau 36 persoane până la 5 ani, 33 persoane între 6 și 11 ani, 19 persoane între 12 și 14 ani, 38 persoane între 15 și 19 ani, 77 persoane între 20 și 39 de ani, 71 persoane între 40 și 59 de ani și doar 22 de persoane peste 60 de ani⁷⁹. Observăm o localitate cu populație tânără, 126 persoane din cele 296 erau sub vârsta de 20 de ani, din acestea 69 sub 12 ani, iar 68,58% din populație (203 persoane) având vârsta sub 40 de ani.

La împărțirea după sexe, observăm 160 bărbați și 136 femei, iar după starea civilă erau 132 căsătoriți, 144 necăsătoriți, 20 erau văduvi și nici unul divorțat⁸⁰. Observăm aici numărul mare de persoane necăsătorite – 132 datorită vârstei tinere a majorității populației menționată mai sus, 126 persoane (42,57%) sub 20 de ani și deducem de aici faptul că majoritatea persoanelor încheiau o căsătorie după vârsta de 20 de ani.

În ceea ce privește materialele din care erau construite 38 de case menționate sunt case din piatră sau cărămidă, 4 din chirpici sau pământ și 19 din lemn sau altceva, nemaifiind case din piatră și pământ. În ceea ce privește materialul din care era confecționat acoperișul acestora sunt menționate 3 acoperite cu țiglă, 22 cu șindrilă și restul de 36 cu trestie sau paie⁸¹. Raportând numărul de case la populație observăm o medie de 4,85 persoane ca locuitori ai unei case deci o familie cu doi sau trei copii.

Un element important este cel al detaliilor privind ocupația locuitorilor satului Hășdate, împărțirea lor în agricultori și industriali, aceștia din urmă fiind recenzați și din prisma ocupației efective pe care o aveau.

În același recensământ al anului 1910 găsim date importante privind ocupațiile populației localității Hășdate în anul 1910, astfel din totalul de 296 de persoane 126 erau ocupate și restul de 170 erau întreținute⁸². Ca ocupație, majoritatea zdrobitoare a populației era ocupată cu agricultura și horticultura, adică 114 din cei 126, 6 activau în industrie, 1 în transporturi, 3 ca servitori casnici și 2 alte ocupații sau ocupații necunoscute, în timp ce nici unul nu lucra în comerț și credit, în servicii publice și liber profesioniști, în alte ramuri ale economiei primare, exploatare minieră, siderurgie, armată sau zilieri⁸³.

La rândul lor cele 114 de persoane care alcătuiau populația din agricultură și horticultură era împărțită între 102 bărbați și 12 de femei, iar dintre cei întreținuți 42 erau bărbați și 105 femei, rezultând astfel 144 de bărbați

⁷⁹ *Ibidem*, p. 242.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 243.

⁸¹ *Ibidem*.

⁸² Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1910 Transilvania. Volumul II. Populația după ocupații*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, p. 240.

⁸³ *Ibidem*.

și 117 femei⁸⁴. Importantă pentru cunoașterea stării materiale a localnicilor este și secțiunea privitoare la proprietate, astfel nu găsim proprietari cu mai mult de 100 de iugăre de pământ și nici un arendaș mare, cu mai mult de 100 de iugăre de pământ, dar găsim 10 mici proprietari sau arendași și 10 de mici proprietari sau zilieri și 5 de membri de familii ajutători, nu găsim însă lucrători în parte, crescători de animale, horticultori sau funcționari, dar găsim 24 servitori⁸⁵. O rubrică aparte o au muncitorii între care găsim 4 sub 16 ani și 61 peste 16 ani⁸⁶.

În ceea ce privește cele 6 persoane care activau în industrie 5 erau bărbați și una era femeie, toți aceștia activau în industria propriu-zisă și nici unul în industria casnică și populară, sau în industria nomadă, după statut, cei din industria propriu-zisă erau toți 6 independenți, nici unul nu era funcționar, membru de familie ajutători, maistru sau muncitor necalificat, calfă, ucenic sau slugă⁸⁷. După ocupație 1 era pantofar, cizmar, 3 zidari, 1 dulgher și 1 avea ocupație din domeniul hotelier sau alimentație publică, nu erau nici un fierar, lăcătuș, cărămidari, olar, cherestegiu, tâmplari, pielar, tăbăcar, torcător sau textilist, croitor morar sau brutar, măcelar, mezelar, o altă ocupație în afara celor menționate sau persoane cu activitate industrială secundară⁸⁸.

1900-1910

O analiză demografică privind primul deceniu al secolului al XX-lea pornind de la datele recensămintelor din 1900 când se găseau 307 de persoane și 1910 când se găseau 296 de persoane o găsim în volumul *Mișcarea naturală a populației între 1901-1910. Transilvania. Volumul I. Evenimente demografice*, în Studia Censualia Transsilvanica, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005. Analiza este bazată pe natalitate, nupțialitate și mortalitate, astfel privitor la nașcuții vii avem în anul 1901 5 persoane, în anul 1902 7 persoane, în anul 1903 8 persoane, în anul 1904 7 persoane, în anul 1905 9 persoane, în anul 1906 5 persoane, în anul 1907 6 persoane, în anul 1908 11 persoane, în anul 1909 10 persoane și în anul 1910 15 persoane⁸⁹, și privitor la numărul de decedați în aceeași ani avem în anul 1901 6 persoane, în anul 1902 7 persoane, în anul 1903 4 persoane, în anul 1904 8 persoane,

⁸⁴ *Ibidem*, p. 241.

⁸⁵ *Ibidem*.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 242.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 243.

⁸⁹ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Mișcarea naturală a populației între 1901-1910. Transilvania. Volumul I. Evenimente demografice*, în Studia Censualia Transsilvanica, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005, p. 238.

în anul 1905 4 persoane, în anul 1906 6 persoane, în anul 1907 6 persoane, în anul 1908 2 persoane, în anul 1909 5 persoane și în anul 1910 10 persoane⁹⁰. Din compararea natalității și mortalității observăm un spor natural de 25 persoane, sporul efectiv fiind de -11 persoane, sporul natural fiind cu 36 mai mare decât sporul efectiv⁹¹.

Numărul mediu de decedați pe an în perioada 1901-1910 pe grupe de vârste este relevant pentru a constata condițiile de viață la începutul secolului al XX-lea, astfel în Hășdate sub 1 an sunt 2 persoane, între 1-6 ani 1 persoană, deci un total de 3 persoane până la 6 ani și 3 persoane de 7 ani și mai mari. Dintr-un total de 6 decedați nici unul nu au beneficiat de asistență medicală, iar cauza morții a fost stabilită de altcineva și nu de medic⁹².

În perioada 1901-1910 s-au înregistrat în medie 3 căsătorii, 8 nașteri, toate cu născuți vii din care 7 legitime și 1 ilegitim, iar în procente întâlnim următoarele rate medii: nupțialitate 10%, natalitate 26,5%, mortalitate 19,9%, un spor natural de 8% și o mortalitate infantilă de 250%⁹³.

Dintr-un al doilea volum, *Mișcarea naturală a populației între 1901-1910. Transilvania. Volumul II. Cauze de deces*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005, putem observa bolile vremii care în unele împrejurări au fost cauzatoare de moarte și pentru locuitorii din localitatea Hășdate.

Din cele 58 de persoane decedate în perioada 1901-1910 unele au murit de boli contagioase precum de tuse convulsivă 1 persoană, de difterie 1 persoană, de tuberculoză 3 persoane⁹⁴. Alte boli necontagioase care au fost cauzatoare de moarte, amintite sunt: slăbiciune necongenitală 8 persoane, de bătrânețe 7 de persoane, de atac de apoplexie 2 persoane, de spasme, convulsii 1 persoană, de pneumonie sau pleurezie au murit 3 de persoane, de boli de apă 4 persoane, de alte boli 1 persoană, precum și 3 decese violente: 1 accident, 1 sinucidere și 1 omucidere⁹⁵.

1914

În șematismul din anul 1914 localitatea Hășdate era arondată la *Dieceza Gr. Cat. Română de Gherla (Szamosujvár), Districtul protopopesc Gherla (Szamosujvár) în Comitatul Szolnok-Doboka* și sunt menționate 294 per-

⁹⁰ *Ibidem*, p. 239.

⁹¹ *Ibidem*.

⁹² *Ibidem*, p. 240.

⁹³ *Ibidem*, p. 241.

⁹⁴ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Mișcarea naturală a populației între 1901-1910. Transilvania. Volumul II. Cauze de deces*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2005, p. 120.

⁹⁵ *Ibidem*, p. 121.

soane, din care 257 greco-catolici, 2 romano-catolici, 17 de Confesio Helvetica și 18 iudaici⁹⁶.

1914-1919

În volumul *Românii din Transilvania, Bant, Crișana, Sătmar și Maramureș în Primul Război Mondial. Ancheta Astrei. „Tablourile nominale”. Partea I. Transilvania*, sunt redade date privitoare la implicarea populației românești în Primul Război Mondial. În ceea ce privește localitatea *Hășdate/Szamoshesdát* care făcea parte din comitatul Solnoc-Dăbăca, plasa Gherla sunt redade următoarele date: populația românească conform centralizatorului Astrei este de 297 persoane, populația localității conform Recensământului din 1910 este de 296 persoane, din care 263 persoane alcătuiau populația românească, procentul populației românești la 1910 este de 88,85%, populația ortodoxă de 0 persoane, populația greco-catolică de 267 persoane, populația ortodoxă și greco-catolică este de 267, deci un procent de 90,20%. Nu au fost persoane decorate. Au luat parte la mișcările impuse de război fiind chemați 51 de persoane la partea activă ca soldați pe front și 1 persoană a fost chemată la partea sedentară, pentru servicii auxiliare, sau mobilizați pe loc și nu au fost persoana chemate pentru a fi arestați sau internați și nici nu au fost refugiați⁹⁷.

Din cele 52 de persoane care reprezintă totalul persoanelor mobilizate, adică un procent de 19,39% din totalul populației românești raportată la 1910 (din totalul ortodocșilor și greco-catolicilor, din totalul românilor înregistrați de ASTRA) 1 intelectual și 166 plugari. În urma războiului s-au întors acasă un număr de 33 de persoane deplin sănătoși, 5 invalizi, 5 răniți, bolnavi care s-au însănătoșit, 6 au murit pe câmpul de luptă, 1 au murit în temniță, în pibegie, în spital, în urma bolilor sau rănilor și 2 au dispărut neconsemnându-se numărul de văduve și orfani rămași în urma lor⁹⁸.

Cele 9 persoane, morți și dispăruți în război, 1914-1919 reprezentau 3,42% din populația românească raportată de ASTRA în 1910 și 3,37 din populația ortodoxă și greco-catolică raportată în același an în urma cărora au rămas 7 văduve și 12 orfani⁹⁹.

⁹⁶ Șematismul veneratului cler al Diecezei Greco-catolice române de Gherla pe anul 1914 dela înființarea episcopiei anul 61. dela sfânta unire a românilor cu sfânta apostolică biserică a Romei anul 214, Tipografia diecezană, Szamosujvár, 1914, p. 38.

⁹⁷ Ioan Popa, *Românii din Transilvania, Banat, Crișana, Sătmar și Maramureș în Primul Război Mondial. Ancheta Astrei. „Tablourile nominale”. Partea I. Transilvania*, ediția a II-a, îmbunătățită, Sibiu, 2021, p. 364.

⁹⁸ *Ibidem*, p. 365.

⁹⁹ *Ibidem*.

Din cele 52 de persoane care au luat parte la mișcările impuse de război 3 au fost intelectuali, 4 comercianți și meseriași și 45 plugari¹⁰⁰.

1920

Pe la anul 1920 numărul locuitorilor din Hășdate se ridica la 314 împărțiți etnic între români care erau 297, și unguri care erau 17, aici erau incluși secui și maghiari și trăiau în 63 de case¹⁰¹.

1924-1925

La scurtă vreme după reîntregirea României din 1918, în datele privitoare la anii 1924-1925, populația comunei Hășdate se ridica la 314 de locuitori¹⁰².

1925

În șematismul din anul 1925 localitatea Hășdate era arondată la *Dieceza Gherla, Districul Gherla, județul Solnoc-Dobâca* și sunt menționate doar cele 262 persoane unite¹⁰³, observăm astfel un regres în ceea ce privește conținutul șematismului prin neincluderea celorlalte confesiuni ca și până atunci.

1930

Un recensământ mai complex al populației este cel din anul 1930. Rezultatele acestuia au fost diseminate și ulterior tipărite în 10 volume. Primele 3 volume ne aduc înaintea datele concrete inclusiv pe localități, iar următoarele 7 analizează doar pe provincii, județe și orașe, fapt pentru care acestea nu au o mare relevanță pentru cazul nostru.

Numărul populației din localitatea Hășdate în 1930 era de 382 persoane din care după neam 377 erau români, 1 maghiar și 4 evrei¹⁰⁴, după limba maternă 377 aveau ca limbă maternă româna, 1 limba maghiară și 4 idiș¹⁰⁵, reținem în cadrul recensământului din 1930 recenzarea atât după limba

¹⁰⁰ *Ibidem*.

¹⁰¹ C. Martinovici, N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite II*. Dicționarul comunelor, II. Dicționarul comunelor, Cluj, 1921, p. 124.

¹⁰² *Anuarul „Socec” al României Mari II*. Provincia Ardealul 1924-1925, II. Provincia Ardealul 1924-1925, București, 1928, p. 704.

¹⁰³ *Șematismul veneratului cler român unit al Diecezei de Gherla pe anul 1925 dela înființarea episcopiei anul 72. dela sfânta unire a românilor cu sfânta apostolică biserică a Romei anul 225*, Tipografia diecezană, Gherla, 1925, p. 17.

¹⁰⁴ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1930 Transilvania*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Cluj-Napoca, 2011, p. 253; Dr. Sabin Manuilă, *Recensământul general al Populației României din 29 decembrie 1930 II*. Neam, limbă materie, religie, II. Neam, limbă materie, religie, București, 1938, p. 418.

¹⁰⁵ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1930 Transilvania*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Cluj-Napoca, 2011, p. 252; Dr. Sabin Manuilă, *Recensământul*

maternă cât și după neam sau etnie ca două criterii distincte și care au dat aceleași valori.

Din totalul de 382 de persoane, după religie situația populației era următoarea: 6 ortodocși, 370 greco-catolici, 1 romano-catolic, 1 reformat și 4 mozaici¹⁰⁶.

Populația era împărțită în 195 de persoane de sex masculin și 187 persoane de sex feminin¹⁰⁷, la rândul lor, în ceea ce privește starea civilă, populația de sex masculin era alcătuită din 116 persoane necăsătorite, 68 persoane căsătorite, 10 persoane văduve și 1 persoană divorțată, iar populația de sex feminin era alcătuită din 103 persoane necăsătorite, 67 persoane căsătorite și 17 persoane văduve¹⁰⁸.

În ceea ce privește împărțirea pe grupe de vârstă situația persoanelor recensate din localitatea *Hășdate* se prezenta astfel: din populația masculină 42 de persoane erau între 0-6 ani, 30 de persoane între 7-12 ani, 34 de persoane între 13-19 ani, 76 de persoane între 20-64 ani și doar 13 persoane de 65 de ani sau mai mult, iar din populația feminină 40 de persoane erau între 0-6 ani, 26 de persoane între 7-12 ani, 30 de persoane între 13-19 ani, 78 de persoane între 20-64 ani și doar 13 persoane de 65 de ani sau mai mult¹⁰⁹.

O rubrică aparte este alocată recensării după gospodării, infirmități și populație flotantă, astfel cele 382 de persoane locuiau în 68 gospodării individuale, nu existau locuințe comune. După infirmități nu exista nici un orb, surdo-mut sau olog. Populația flotantă era alcătuită din 2 femei, ambele de cetățenie română¹¹⁰, observăm de aici că media membrilor de familie era de aproximativ 5,62 persoane pe gospodărie individuală¹¹¹.

general al Populației României din 29 decembrie 1930 II. Neam, limbă materie, religie, II. Neam, limbă materie, religie, București, 1938, p. 419.

¹⁰⁶ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1930 Transilvania*, în *Studia Censalia Transsilvanica*, Cluj-Napoca, 2011, p. 251; Dr. Sabin Manuilă, *Recensământul general al Populației României din 29 decembrie 1930* II. Neam, limbă materie, religie, II. Neam, limbă materie, religie, București, 1938, p. 730.

¹⁰⁷ Dr. Sabin Manuilă, *Recensământul general al Populației României din 29 decembrie 1930* I. Sex, stare civilă, grupe de vârstă, gospodării, infirmități, populația flotantă, I. Sex, stare civilă, grupe de vârstă, gospodării, infirmități, populația flotantă, București, 1938, p. 210.

¹⁰⁸ *Ibidem*.

¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 472.

¹¹⁰ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1930 Transilvania*, în *Studia Censalia Transsilvanica*, Cluj-Napoca, 2011, p. 250; Dr. Sabin Manuilă, *Recensământul general al Populației României din 29 decembrie 1930* I. Sex, stare civilă, grupe de vârstă, gospodării, infirmități, populația flotantă, I. Sex, stare civilă, grupe de vârstă, gospodării, infirmități, populația flotantă, București, 1938, p. 734.

¹¹¹ Dr. Sabin Manuilă, *Recensământul general al Populației României din 29 decembrie 1930* I. Sex, stare civilă, grupe de vârstă, gospodării, infirmități, populația flotantă, I. Sex, stare civilă, grupe de vârstă, gospodării, infirmități, populația flotantă, București, 1938, p. 734.

Un aspect important în ceea ce privește locuitorii satului *Hășdate* în anul 1930 este cel revelat de diseminarea rezultatelor recensământului din 1930 privitor la *știința de carte*, de unde aflăm că în anul 1930 în localitatea *Hășdate* din totalul de 382 persoane erau 195 bărbați și 187 femei, din care peste 7 ani erau 153 bărbați și 147 femei¹¹². Din totalul celor peste 7 ani doar un procent de 68,3% erau școlarizați, nici un bărbat și nici o femeie nu a beneficiat de instrucție extra-școlară, 95 de bărbați și 69 de femei au beneficiat de instrucție primară, 19 bărbați și 19 femei au beneficiat de instrucție secundară, nici un bărbat și nici o femeie nu a beneficiat de instrucție profesională, 3 bărbați și nici o femeie aveau instrucție universitară¹¹³. Numărul total al neștiutorilor de carte se ridică la 95 de persoane din care 36 bărbați și 59 femei repartizați pe grupe de vârstă astfel: între 7 și 12 ani 2 băieți și 3 fete, între 13 și 19 ani 6 băieți și 1 o fată, între 20 și 64 de ani 19 de bărbați și 42 femei, peste 65 de ani 9 bărbați și 13 femei¹¹⁴.

În șematismul din anul 1930 localitatea *Hășdate* era arondată la *Dieceza Gherla, Districtul Gherla, județul Someș* și sunt menționate doar cele 339 persoane unite¹¹⁵ cu neincluderea celor de alte confesiuni.

1941

În anul 1941 localitatea *Hășdate* avea o populație statornică de 306 de persoane care era împărțită confesional în 0 ortodocși, 291 greco-catolici, 4 romano-catolici și 11 reformați. Din întreaga populație doar 16 știau ungurește¹¹⁶.

În cadrul aceleiași recensământ avem recențată populația separat după limba maternă și naționalitate, astfel, după limba maternă sunt menționate 287 de persoane cu limba maternă română, 15 cu limba maternă maghiară și 4 cu limba maternă țigănească, iar după naționalitate sunt menționați 288 români, 14 maghiari și 4 țigani¹¹⁷.

1947

În șematismul din 1947, tipărit abia în anul 1996, *Hășdate* este menționată ca făcând parte din *Districtul vicarial foraneu al Gherlei* –

¹¹² Dr. Sabin Manuilă, *Recensământul general al Populației României din 29 decembrie 1930* III. Știința de carte, Institutul central de statistică, București, 1938, p. 431.

¹¹³ *Ibidem*.

¹¹⁴ *Ibidem*.

¹¹⁵ *Șematismul veneratului cler al Eparhiei române unite de Gherla pe anul 1930 dela înființarea episcopiei anul 77. dela sfânta unire a românilor cu sfânta apostolică biserică a Romei anul 230*, Tipografia diecezană, Gherla, 1930, p. 31.

¹¹⁶ Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemer Mezei, *Recensământul din 1941 Transilvania*, în *Studia Censualia Transilvanica*, Cluj-Napoca, 2002, p. 216.

¹¹⁷ *Ibidem*, p. 217.

Sediul Gherla, județul Someș și sunt menționate doar cele 308 persoane unite, 1 romano-catolic și 1 reformat luteran¹¹⁸.

1956

În anul 1956, la 21 februarie când a avut loc recensământul populației, localitatea *Hășdate* era sat aparținând administrativ de Regiunea Cluj, Raionul Gherla, comuna Livada, iar populația recenziată a acesteia a fost inclusă în cea a localității Gherla, fapt pentru care datele exacte nu ne sunt cunoscute¹¹⁹.

1966

În cadrul recensământului din 15 martie 1966, la secțiunea 2. *Gospodării după numărul persoanelor care le alcătuiesc*, la localitatea Hășdate sunt consemnate următoarele date: numărul total al gospodăriilor este de 102, din care 5 alcătuite de 1 persoană, 24 alcătuite din 2 persoane, 18 alcătuite din 3 persoane, 23 alcătuite din 4 persoane, 16 alcătuite din 5 persoane, 8 alcătuite din 6 persoane, 4 alcătuite din 7 persoane, 2 alcătuite din 8 persoane, 1 alcătuită din 9 persoane, 1 alcătuită din 10 sau mai multe persoane, cu un număr total al persoanelor care alcătuiesc gospodăriile de 391, având un număr mediu de 3,8 persoane pe gospodărie¹²⁰.

1992

În cadrul primului recensământ post-decembrist efectuat în anul 1992 se constată o populație stabilă de 309 persoane, din care 281 ortodocși (90,94%), 1 reformat, 1 romano-catolic, 7 penticostali (2,27%) și 19 persoane greco-catolici (6,15%)¹²¹.

Secolul al XXI-lea

În secolul al XXI-lea au avut loc deja 3 recensăminte, în anii 2002, 2011 și 2021. Din rezultatele acestor recensăminte reținem numărul total al populației localității Hășdate și confesiunea lor.

¹¹⁸ *Șematismul Eparhia de Cluj-Gherla 1947 II*, Cluj-Napoca, 1996, p. 190.

¹¹⁹ *Recensământul populației din 21 februarie 1956. Structura demografică a populației. Numărul și repartizarea teritorială a populației; starea civilă; naționalitate; limbă maternă; nivel de instruire; familii*, Direcția generală de statistică, București, p. 46.

¹²⁰ *Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966 VIII. Gospodării*, Direcția generală de statistică, București, 1970, p. 74.

¹²¹ Pr. Iustin Tira, *Situația statistică a populației stabile din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului - după confesiunea religioasă - la recensământul din anii: 1992, 2002 și 2011*, în „Calendarul Renașterea 2018” Anul I, nr. 1, Renașterea, Cluj-Napoca, 2018, pp. 246-247.

2002

În cadrul primului recensământ al mileniului al III-lea efectuat în anul 2002 se constată o populație stabilă de 329 persoane, din care 275 ortodocși (83,59%), 7 reformati (2,13%), 1 romano-catolică, 30 penticostali (9,12%) și 16 persoane greco-catolici (4,86%)¹²².

2011

În cadrul recensământului efectuat în anul 2011 se constată o populație stabilă de 325 persoane, din care 251 ortodocși (77,23%), 7 reformati (2,15%), 3 romano-catolică (0,92%), 31 penticostali (9,54%), 13 greco-catolici (4%), 3 bapțiști (0,92%) și 17 persoane cu religie nedeclarată (5,23%)¹²³.

2021

În cadrul celui mai recent recensământ efectuat în anul 2021 se constată o populație stabilă de 300 persoane, din care 180 ortodocși (60%), 3 reformati și unitarieni (1%), 4 romano-catolică (1,33%), 44 penticostali (14,67%), 11 greco-catolici (3,67%), 10 persoane alte religii (3,33%) și 48 persoane (16%) cu informație indisponibilă, inclusive cu religie nedeclarată și dintr-o eroare de verificare¹²⁴.

Din datele statistice ale recensămintelor postdecembriste reiese faptul că populația localității *Hășdate* este în continuă scădere și în cadrul acesteia și populația de confesiune ortodoxă este în continuă scădere numeric și procentual.

Recensămintele secolului al XVIII-lea au fost realizate atât de autoritatea civilă, statală cât și de cultele religioase. Ele au fost guvernate de rațiuni economice cu excepția celor efectuate de către ortodocși care nu aveau nici un interes economico-financiar. În ceea ce privește recensămintele începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea ele au fost realizate de către autoritatea statală, fără implicarea directă a cultelor religioase. Interesul cultelor religioase de conscriere în scop statistic a scăzut, rămânând doar mențiuni interne sau redactate în diversele șematisme religioase. Dincolo de scopul lor imediat, atins sau nu, recensămintele rămân izvoare istorice care vorbesc într-o oarecare măsură despre evoluția numerică a populației din punct de vedere, etnic și religios, precum și unele aspecte marcante ale vieții, preocupărilor și activităților de-a lungul vremii.

¹²² *Ibidem*.

¹²³ *Ibidem*.

¹²⁴ *Situația statistică a populației stabile din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului – după confesiunea religioasă – la Recensămintele din anii: 2011 și 2021*, în „Calendarul Renașterea 2024” Anul VII, nr. 7, Renașterea, Cluj-Napoca, 2024, pp. 642-643.

1. Tabel privind evoluția statistică a populației după etnie în perioada 1850-1941 conform datelor recensămintelor folosite în prezentul studiu

Anul	Total	români	maghiari	evrei	germani	țigani	necunoscută, altă
1850	226	226					
1880	244	221	3		9		11
1890	273	263	3		5		2
1900	307	281	15		9		2
1910	296	263	24		9		
1920	314	297	17				
1930	382	377	1	4			
1941	306	288	14			4	

2. Tabel privind evoluția statistică a populației după religie în perioada 1850-1941 conform datelor recensămintelor folosite în prezentul studiu

Anul	Total	ortodocși	greco-catolici	romano-catolici / armean-catolici	reformați	izraeliți / mozaici	unitarieni
1850	226		226				
1857	298		294	4			
1869	344		333	4		7	
1880	244		231	1	3	5	4
1890	273	1	267	3	2		
1900	307	4	277	2	13	11	
1910	296		267	1	19	9	
1930	382	6	370	1	1	4	
1941	306		291	4	11		

3. Tabel privind evoluția statistică a populației după religie în perioada 1992-2021 conform date-
lor recensămintelor folosite în prezentul studiu

Anul	total	ortodocși	greco- catolici	romano- catolici	reformați	penticostali	bapțiști	alta/ nede- clarată	informație indisponibilă
1992	309	281	19	1	1	7			
2002	329	275	16	1	7	30			
2011	325	251	13	3	7	31	3	17	
2021	300	180	11	4	3	44		10	48